

Recenzije.

P. Schanz: Apologie des Christentums. I. Teil: Gott und die Natur. Freiburg, Herder, 1910. 4. izdanje str. IX+848, cijena K 12, vez. K 14:40.

Iza smrti Schanzove izašao je prvi svezak njegove apologije u 4. izdanju, a izdao ga je W. Koch, prof. u Tübingenu. Schanz nije pisao apologetike, nego apologiju, a to znači, da on u cijeloj svojoj argumentaciji pretpostavlja dušu, koja već vjeruje, a ne koju tek treba privedi na tlo vjere. A to je za razumijevanje prvoga, a pogotovo drugoga i trećega sveska od velike važnosti.

U tom golemom prvom svesku obradio je Schanz najvažnija pitanja, koja se protežu na Boga i prirodu.

Iza zanimivih poglavlja: apologija i apologetika, povjest apologije i religija i povjest, koja mogu služiti kao uvod, prelazi na pojam religije i njen početak i na naravnu spoznaju Boga. U osmom paragrafu pobija Darwinovu teoriju i pokazuje fizičku i psihičku razliku izmegju životinje i čovjeka. Zanimivo je poglavlje o zlu u svijetu i svršnost (str. 495—505). U 12. paragrafu dokazuje opstanak Boga, dalje govori o duši (o njenoj egzistenciji i besmrtnosti), te o monizmu (mater. i ideali-

stičkom) i o dualizmu. U zadnjim poglavljima obragjuje zanimivo pitanje: o stvorenju, o bibl. opisu stvorenja, o jedinstvu roda ljudskoga, o starosti roda ljudskoga i o opć. potopu. To je sasma u kratko bogati sadržaj prve sveske Schanzove apologije.

U toj su svesci sabrani rezultati — do u najnovije doba — egzaktnih prirodoslovnih znanosti kao i bibl. istraživanja. Ne ću reći, da će se svaki složiti sa Schanzovim, konkordističkim obragjivanjem bibl. opisa o stvaranju i općem potopu, te bibl. datima o jedinstvu i starosti roda ljudskoga, a tako i u nekim drugim stvarima.

Zaista bogata literatura dodana je svakom poglavlju, time je osobito olakoćen studij onome, koji želi, da opširnije prouči koje pojedino pitanje.

E. L.

Dr. Fran Barac: Katolička dogmatika (za više razrede srednjih učilišta). Zagreb, 1909. str. XVII+223, cijena K 3.

Teško je napisati dogmatiku na lagan, svima shvatljiv način. Ali držim, da je dr. Barac u glavnom svladao tu poteškoću i dao nam dogmatiku, koja uz dobrog i iskusnog tumača ne će biti djacima suhoparna, nego zanimiva

korisna. No dr. Barac nije tu dogmatiku napisao lih za školsku porabu, nego on je imao pred očima takogjer inteligentnog laika, kojemu bi njegova knjiga mogla i izvan škole koristiti. Dvojim, da se školska knjiga za srednja učilišta može tako obraditi, da bude ujedno za odraslog, inteligentnog čovjeka. A dokaz za to vadim upravo iz Barčeve dogmatike. Dvojbe, koje inteligentan laik čuje i čita — a takih imade upravo u dogmatici mnogo — niti su u knjizi navedene niti raspršene, a nit bi to bilo zgodno. Mogao bi navesti i druge razloge u potvrdu svoje tvrdnje.

Prije nego autor prelazi na samu dogmatiku, razlaže u uvodu neke temeljne dogmatske pojmove kao: što će reći vjerovati? Držim, da rečenica „kad znam, držim to za istinu, jer je meni sama stvar izvjesna“ (str. XIII.) ne izražuje dosta kriterij znanja. Dalje govori o izvorima objave, o definiciji dogme i dogmatike. Na str. XIV. gdje kaže, da su katol. dogme trovrsne, veli, da providnost božju možemo shvatiti i dokazati, otkako nam ju je Bog objavio. To ne stoji, jer providnost je naravna istina, koju prije i bez objave možemo spoznati.

Dogmatiku pisac dijeli — kako proizlazi iz naravi same stvari — u dva velika odsjeka: 1. o Bogu, 2. o božjem djelovanju.

Vrlo je zgodno autor učinio, što je pojedina dogmatska pitanja prislonio na „veliki katol. katekizam za srednje škole.“

Nauku katol. Crkve dr. Barac korektno razlaže — samo se ne mogu otetiti utisku, da su nekoji traktati obragjeni odviše apstraktno i preopširno, pogotovo ako se

sjetim, da su pisani za učenika VI. razreda viših učilišta. Tako n. pr. traktat de trinitate i kristologija, a donekle i soteriologija. Gdjekoja su tumačenja teških pojmova preopširna i preteška (osoba, narav, osobina itd.). Priznajem, da je i teškoća same stvari u sebi tomu donekle kriva.

Svigja mi se, što je pisac odio, gdje govori o Bogu, obradio u kratko, jer su djeca dotične osobine božje toliko puta već čula, da im ne prave poteškoća. Po mom mnijenju je istočni grijeh, koji je toli važan i težak, s obzirom na druge istine u toj dogmatici obragjene, prekratko obragjen. Lijepih imade paragrafa u kristologiji i soteriologiji. Traktat de gratia je takogjer dobro obragjen, samo bi želio, da je autor više naglasio etičku stranu i etičku veličinu milosti. Najbolje je svakako uspio traktat de sacramentis — taj je pisan osobito pregledno, jasno i zanimivo. Na koncu obragjuje dr. Barac traktat de novissimis.

Kao prednost te dogmatike valja istaknuti etički i liturgički momenat, kojega pisac često naglasuje.

Na koncu knjige se nalazi dodatak (str. 166—223). U njem obragjuje pisac zamašniji neke probleme sadašnjosti, kao n. pr. monizam, panteizam, hipnotizam, spiritizam, teoriju evolucije, postanje čovjeka, duhovnost i neumrlost duše.

Ta je partija solidno obragjena i sa dosta opsežnom literaturom utvrgjena. U koliko će taj dio biti pretežak za djake, od tim veće koristi biti će za odrasle. Kako upravo iz tog „Dodatka“ proizlazi, imade dr. Barac dara i vještine u obragjivanju apol. pitanja. Ne bi

bilo škodilo, da su poglavlja o duhovnosti i neumrlosti duše malo opširnije obragjena, čočim su se ona općenita pitanja o duši mogla skratiti, jer se dosta toga u psihologiji predaje. Paragraf o slobodnoj volji bio bi dobro došao u naše doba.

Sada bi još naveo neke manlenkosti, koje vrijednost djela ne umanjuju, ali bi možda mogle biti u kasnijem izdanju ispravljene.

Kao dokaz za Trojstvo ne bi naveo 1. Iv, 5, 7 (str. 12), jer opstoje jaki razlozi proti autentičnosti toga teksta, prem je sv. oficij 1897. izdao dekret o autenciji 1. Iv. 5, 7. — 1. Moj. 1. 27 ne može se rabiti za dokaz Trojstva iz St. Zavjeta (str. 12). — Definicija naravi kao „skup svih osobina u biću, koje čine biće ono što jest, a ne drugo“ (str. 14. 1. op.) ne svigja mi se, jer narav odregjuje osobine. — Ne stoji, što pisac na str. 21. kaže, naime, da se glagol „stvori“ (bara) u židovskom daje kao predikat samo onda, kad je govor o božjem djelovanju bez gragje i orugja, tad znači u pravom znamenovanju „stvoriti“, jer taj glagol u formama piel i hiphil znači ljudsko djelovanje, a u formama kal i niphil djelovanje božje, ali često znači djelovanje „ex materia prae-existente“. — Ne mogu se složiti s rečenicom na str. 24. „vječni i sveznajući Bog je od vijeka znao redovni tijek prirodnih zakona i izvanredne izuzetke, koji će biti potrebni.“ Prema tomu bi Bog zaista nužno korigirao svjetovni poredak, kojega je sam odabrao. — S razlozima, na str. 27. redak 27. i dalje, stvar je tek djelomično riješena. — Na str. 31. red.

17. previše je ustvrgjeno. — Na str. 33. dokazi iz 1. Moj. slabi su. — Str. 53. Sv. Polikarpo je umro 155, a Celso je živio oko 200 g. — Definicija žrtve na str. 68. nije potpuna. — Na str. 69. 1. op. „dosta je, da na sebe (naime Krist) uzme krivnju ili kazan“ je dogmatički neispravno rečeno. — Str. 115. red. 5. i dalje imade boljih razloga. — Str. 129. u poslanici 2. Korinćanima n. XVIII od Klementa ne govori se o ispovijedi. — Pretjerano je reći (str. 129) „Sv. oci i crkv. pisci 3. i 4. vijeku pišu cijele rasprave o tom, kako je ispovijed bitni dio pravog pokajanja.“ — Na str. 145. § 48. a) nije ispravno. — Nije ispravno ni to „već je dakle u klici čitava buduća životinja sa svim svojim organima“ (str. 210.).

Opetujem svoj cjelokupni sud o Barčevoj dogmatici: Teško je napisati dobru i kratku dogmatiku, ali dr. Barac je — uz neke iznimke — svladao tu poteškoću i dao nam dobru i uporabivu dogmatiku.

dr. E. Leopold.

Aurelius Palmieri G. S. A.
Theologia dogmatica orthodoxa
(ecclesiae Graeco-Russicae) ad lumen catholicae doctrinae examinata et discussa. Tomus I. Prolegomena. Florentiae, 1911. Str. XXV + 815. Cijena 20 Lira.

Sve prijatelje sjedinjenja istočne crkve sa zapadnom u velike će obradovati knjiga, koja je pod gornjim naslovom nedavno izašla. Ovakova se knjiga već dugo željela i iščekivala. A zašto? Naši dogmatičari su se dosad premalo obazirali na istočnu crkvu i na njenu literaturu; a što bi o istočnoj crkvi govorili, ne bi crpili